

- 1722 / 1 - 94 / 95

## Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1994-1995 (\*)

1 MAART 1995

### VOORSTEL VAN VERKLARING

#### tot herziening van de Grondwet

(Ingediend door de heren Cheron en Geysels)

### TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De grondwetsherziening van 1993 heeft met het tot stand brengen van een echt federaal België een ware doorbraak betekend op het vlak van de instellingen. De rechtstreekse verkiezing van de raden, de constitutieve autonomie, de internationale betrekkingen van gewesten en gemeenschappen, de rationalisering van het tweekamerstelsel, de nieuwe samenstelling van de Senaat en de invoering van een « legislatuurparlement » zijn even zoveel fundamentele hervormingen die niet op de helling mogen worden gezet voordat zij werkelijk kans van slagen hebben gekregen.

Dit voorstel van verklaring tot herziening van de Grondwet beoogt dan ook de niet-communautaire aspecten die bij de jongste herziening niet aan bod zijn gekomen. Het is vooral de bedoeling te komen tot een verruiming van de rechten en vrijheden van de burgers. Het blijkt immers dat de tekst van de Grondwet op dat vlak enigszins bij de tijd moet worden gebracht indien men rekening wil houden met de ontwikkelingen in de hedendaagse samenleving. Die ontwikkelingen voltrekken zich zowel op het vlak van de technische vooruitgang (nieuwe media, nieuwe communicatiemiddelen) als in de waarden en denkwijzen (doodstraf, gewetensbezwaar). Het is

(\*) Vierde zitting van de 48<sup>e</sup> zittingsperiode.

- 1722 / 1 - 94 / 95

## Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1994-1995 (\*)

1<sup>er</sup> MARS 1995

### PROPOSITION DE DECLARATION

#### de révision de la Constitution

(Déposée par MM. Cheron et Geysels)

### DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Les révisions constitutionnelles de 1993 ont représenté une avancée institutionnelle considérable par la mise en place d'une véritable Belgique fédérale. L'élection directe des Conseils, l'autonomie constitutive, les relations internationales des régions et des communautés, la rationalisation du bicaméralisme, la recomposition du Sénat, et l'instauration du Parlement de législature constituent autant de réformes fondamentales qu'il n'y a pas lieu de remettre en cause avant qu'elles aient pu véritablement être mises en œuvre.

La présente proposition de déclaration de révision de la Constitution entend dès lors s'attacher aux aspects non-communautaires que les dernières réformes ont laissé en friche. Il s'agit principalement d'élargir les droits et libertés qui sont reconnus aux citoyens. Il apparaît en effet que le texte constitutionnel devrait être quelque peu modernisé en cette matière pour prendre en compte l'évolution de la société contemporaine. Cette évolution se marque tant au niveau des progrès techniques (nouveaux médias, nouveaux moyens de communication), qu'au niveau des valeurs et des mentalités (peine de mort, objection de conscience). Il s'agit aussi d'intégrer cer-

(\*) Quatrième session de la 48<sup>e</sup> législature.

eveneens de bedoeling een aantal grondrechten op te nemen die verankerd zijn in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (rechten van de rechtzoekende, verbod van onmenselijke of vernederende behandelingen).

Met dit voorstel wensen wij eveneens de grondslagen van de democratie te versterken, wat meer dan ooit noodzakelijk is in een tijd waarin onverdraagzaamheid en kille afzondering toenemen. De uitbreiding van het stemrecht en van de toegang tot het overheidsambt tot buitenlanders is beslist een middel om gevoelens van racisme en vreemdelingenhaat doeltreffend te bestrijden. De politieke wereld wordt hierdoor immers gedwongen om met woord en daad rekening te houden met dat deel van de bevolking, dat zich tevens gemakkelijker zou kunnen integreren indien de naturalisatieprocedure versoepeld werd. Ook de invoering van het referendum op initiatief van het volk is een zeer belangrijk instrument om de kiezers te betrekken bij de publieke zaak en bij de collectieve belangen.

Dit voorstel van verklaring tot herziening van de Grondwet heeft ten slotte betrekking op een aantal aspecten van de werkwijze van de federale instellingen. Het is immers wenselijk bepaalde kleine wijzigingen aan te brengen, zowel in de bepalingen betreffende de wetgevende macht (parlementaire onschendbaarheid, toezicht op het bevel over de krijgsmacht en op de staat van oorlog) als in die betreffende de uitvoerende macht (bevoegdheid inzake organisatie van de overheidsdiensten, de bekrachtiging en de afkondiging van de wetten) of de rechterlijke macht (assisenjury), zonder de overheidsfinanciën te vergeten (fiscale bevoegdheid van polders en wateringen, meerjarenprogramma).

## COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELEN

### Art. 8

Artikel 8, tweede lid, moet worden herzien om burgers die de Belgische nationaliteit niet bezitten, in staat te stellen politieke rechten uit te oefenen, zoals het actief en het passief kiesrecht bij plaatselijke verkiezingen of het recht op de organisatie van een referendum op initiatief van het volk en het recht van deelname daaraan.

### Art. 9

Artikel 9 moet worden herzien om de procedure tot naturalisatie te versoepelen, eventueel door die aan de bevoegdheid van de federale wetgevende macht te onttrekken.

tains droits élémentaires consacrés par la Convention européenne des droits de l'homme et des libertés fondamentales (droits du justiciable, interdiction de tout traitement inhumain ou dégradant).

La présente proposition vise également à renforcer les fondements de la démocratie, plus que jamais indispensable en cette période de montée des intolérances et des replis frileux. L'élargissement aux ressortissants étrangers du droit de vote et de l'accès aux emplois publics constitue assurément un des moyens efficaces de lutte contre les sentiments racistes et xénophobes, car il oblige le monde politique à prendre en compte, dans les discours et dans les actes, cette partie de la population dont l'intégration devrait également être facilitée par l'assouplissement de l'accès à la naturalisation. L'instauration du référendum d'initiative populaire représente aussi un instrument essentiel d'intéressement des électeurs à la chose publique et aux enjeux collectifs.

La présente proposition de déclaration de révision de la Constitution concerne enfin certains aspects du fonctionnement des institutions fédérales. Quelques retouches sont en effet souhaitables tant au niveau du pouvoir législatif (immunité parlementaire, contrôle du commandement de l'armée et de l'état de guerre), que du pouvoir exécutif (compétence en matière d'organisation de l'administration, sanction et promulgation des lois) ou du pouvoir judiciaire (jury d'assises), sans oublier les finances publiques (pouvoir fiscal des polders et wateringues, programme pluriannuel).

## COMMENTAIRE DES ARTICLES

### Art. 8

L'article 8, alinéa 2 doit être revu afin de permettre à des citoyens ne possédant pas la nationalité belge d'exercer des droits politiques, comme le droit de vote et d'éligibilité lors des élections locales ou le droit de provoquer un référendum d'initiative populaire et d'y participer.

### Art. 9

L'article 9 doit être revu afin d'assouplir la procédure d'accès à la naturalisation, le cas échéant, en retirant la compétence du pouvoir législatif fédéral en la matière.

## Art. 10

Artikel 10, tweede lid, tweede volzin, moet worden herzien om alleen de ambten die de uitoefening van een deel van de openbare macht met zich meebrengen, uitsluitend voor Belgen toegankelijk te maken.

## Art. 12

Artikel 12 dient aangevuld te worden om de rechtzoekenden meer waarborgen te bieden dat hun rechten tijdens het vooronderzoek zullen worden geëerbiedigd, onder meer het recht om zich te laten bijstaan in hun verdediging of het recht op een eerlijke behandeling van hun zaak.

## Art. 13

Artikel 13 dient aangevuld te worden om de inachtneming van de rechten van de verdediging beter te kunnen waarborgen tijdens de verschijning voor de rechter, onder meer door het vermoeden van onschuld, de redelijke termijn van verschijning of de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechtbank.

## Art. 14bis (nieuw)

Er moet een artikel 14bis worden ingevoegd om onmenselijke of vernederende behandelingen te verbieden.

## Art. 18bis (nieuw)

Een artikel 18bis dient te worden ingevoegd om de doodstraf af te schaffen.

## Art. 22bis (nieuw)

Een artikel 22bis dient te worden ingevoegd om het recht op gewetensbezwaar te bekrachtigen.

## Art. 25

Artikel 25 dient te worden herzien om de aan de drukpers toegekende vrijheid, met name door het verbod op censuur, uit te breiden tot alle bestaande of toekomstige informatiekkanalen.

## Art. 29

Artikel 29 moet worden herzien om het beginsel van de onschendbaarheid van het briefgeheim te

## Art. 10

L'article 10, alinéa 2, deuxième phrase, doit être revue afin de ne réserver aux Belges que les emplois qui comportent l'exercice d'une parcelle de la puissance publique.

## Art. 12

L'article 12 doit être complété afin de mieux garantir le respect des droits des justiciables au cours de l'instruction préparatoire, comme le droit de se faire assister dans sa défense ou le droit de faire entendre sa cause de manière équitable.

## Art. 13

L'article 13 doit être complété afin de mieux garantir le respect des droits de la défense lors de la comparution devant le juge, comme la présomption d'innocence, le délai raisonnable de comparution ou l'indépendance et l'impartialité du tribunal.

## Art. 14bis (nouveau)

Un article 14bis doit être inséré afin de bannir tout traitement inhumain ou dégradant.

## Art. 18bis (nouveau)

Un article 18bis doit être inséré afin que la peine de mort soit abolie.

## Art. 22bis (nouveau)

Un article 22bis doit être inséré afin que soit consacré le droit à l'objection de conscience.

## Art. 25

L'article 25 doit être revu afin que la liberté qui est reconnue à la presse écrite, notamment par l'interdiction de la censure, soit étendue aux autres moyens d'information existant ou à venir.

## Art. 29

L'article 29 doit être revu afin que le principe de l'inviolabilité du secret des lettres soit étendu aux

verruimen tot de andere vormen van communicatie, ongeacht het gebruikte kanaal.

*Art. 41bis (nieuw)*

Een artikel 41bis moet worden ingevoegd om de invoering van het referendum op initiatief van het volk mogelijk te maken.

**Art. 59**

Artikel 59 moet worden herzien opdat de parlementaire onschendbaarheid niet langer moet worden opgeheven voor het verrichten van gewone onderzoeksdaden (ondervraging en confrontatie met getuigen).

**Art. 74**

Artikel 74, 1°, moet worden herzien om het in overeenstemming te brengen met de herziening voorgesteld voor artikel 9.

**Art. 107**

Artikel 107, eerste en tweede lid, moeten worden herzien om de bevoegdheid inzake de organisatie van het leger, de federale overheidsdiensten en de buitenlandse betrekkingen toe te kennen aan de federale wetgevende macht.

**Art. 109**

Artikel 109 moet voor herziening vatbaar worden verklaard om te kunnen uitmaken of het opportuun is de bevoegdheden van de Koning inzake het bekrachtigen en het afkondigen van de wetten al dan niet te handhaven.

**Art. 150**

Artikel 150 moet voor herziening vatbaar worden verklaard om te kunnen uitmaken of het opportuun is de assisenjury als instelling te behouden, dan wel de bevoegdheden ervan anders te omschrijven.

**Art. 167**

Artikel 167, § 1, tweede lid, moet worden herzien om het Parlement grotere controlebevoegdheid te geven in verband met het zenden van Belgische troepen naar het buitenland, alsmede in verband met het vaststellen van de staat van oorlog.

autres formes de communication, quel que soit le moyen de transmission utilisé.

*Art. 41bis (nouveau)*

Un article 41bis doit être inséré afin de permettre l'instauration du référendum d'initiative populaire.

**Art. 59**

L'article 59 doit être revu afin qu'il ne soit plus nécessaire de lever l'immunité parlementaire pour permettre l'accomplissement des actes ordinaires d'instruction (interrogatoires et confrontations de témoins).

**Art. 74**

L'article 74, 1°, doit être revu pour permettre sa mise en concordance avec la révision proposée de l'article 9.

**Art. 107**

L'article 107, alinéas 1<sup>er</sup> et 2, doivent être revus afin d'attribuer au pouvoir législatif fédéral la compétence en matière d'organisation de l'armée, de l'administration fédérale et de relations extérieures.

**Art. 109**

L'article 109 doit être soumis à révision afin que puisse être évaluée l'opportunité de maintenir ou non les pouvoirs du Roi en matière de sanction et de promulgation des lois.

**Art. 150**

L'article 150 doit être soumis à révision afin que puisse être évaluée l'opportunité de maintenir ou non l'institution du jury d'assises ou d'en redéfinir les compétences.

**Art. 167**

L'article 167, § 1<sup>er</sup>, alinéa 2, doit être revu afin de renforcer le contrôle parlementaire sur l'envoi de troupes belges à l'étranger, ainsi que sur la constatation de l'état de guerre.

## Art. 173

Artikel 173 moet voor herziening vatbaar worden verklaard om te kunnen uitmaken of het opportuun is dat polders en wateringen het recht behouden om belasting te heffen.

## Art. 174bis (nieuw)

Een artikel 174bis moet worden ingevoegd opdat de Kamer van volksvertegenwoordigers elk jaar een meerjarenprogramma met betrekking tot de federale overheidsfinanciën kan goedkeuren. Zo kan het Parlement controle uitoefenen op de programmering van de begroting op middellange of lange termijn.

## Art. 195

Artikel 195 moet voor herziening vatbaar worden verklaard om te kunnen uitmaken of het opportuun is de procedure voor de herziening van de Grondwet te wijzigen, met name door te voorzien in de mogelijkheid van een herziening door middel van een referendum op initiatief van het volk. Hierbij wordt evenwel het voorbehoud gemaakt dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de rechten en vrijheden bepaald in titel II van de Grondwet en dat het evenmin de bedoeling mag zijn de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op enige wijze te beperken.

## Art. 173

L'article 173 doit être soumis à révision afin que puisse être évaluée l'opportunité de maintenir ou non le droit pour les polders et wateringues de lever l'impôt.

## Art. 174bis (nouveau)

Un article 174bis doit être inséré afin qu'un programme pluriannuel relatif aux finances publiques fédérales soit voté chaque année par la Chambre des représentants, dans le but de permettre un contrôle parlementaire sur la programmation budgétaire à moyen ou long terme.

## Art. 195

L'article 195 doit être soumis à révision afin que puisse être évaluée l'opportunité de modifier la procédure de révision de la Constitution, notamment en instaurant la possibilité d'une révision par le biais d'un référendum d'initiative populaire; sous réserve toutefois de ne pas porter atteinte aux droits et libertés énumérés au titre II de la Constitution, ni avoir pour but de limiter de quelque manière les droits de l'homme et les libertés fondamentales.

M. CHERON  
J. GEYSELS

## VOORSTEL VAN VERKLARING

De Kamers verklaren dat er reden is tot herziening van de volgende bepalingen van de Grondwet :

- artikel 8, tweede lid;
- artikel 9;
- artikel 10, tweede lid, tweede volzin;
- artikel 12, om nieuwe bepalingen in te voegen die de rechten van de rechtzoekende tijdens het vooronderzoek moeten waarborgen;
- artikel 13, om nieuwe bepalingen in te voegen die de rechten van de rechtzoekende bij het verschijnen voor de rechtbank moeten waarborgen;
- titel II, om een artikel 14*bis* in te voegen dat elke onmenselijke of vernederende behandeling verbiedt;
- titel II, om een artikel 18*bis* in te voegen, waarbij de doodstraf wordt afgeschaft;
- titel II, om een artikel 22*bis* in te voegen, waarbij het recht op gewetensbezwaar wordt gewaarborgd;
- artikel 25;
- artikel 29;
- titel III, om een artikel 41*bis* betreffende het referendum in te voegen;
- artikel 59;
- artikel 74, 1°;
- artikel 107, eerste en tweede lid;
- artikel 109;
- artikel 150;
- artikel 167, § 1, tweede lid;
- artikel 173;
- titel V, om een artikel 174*bis* in te voegen waardoor jaarlijks een meerjarenprogramma betreffende de federale overheidsfinanciën kan worden aangenomen;
- artikel 195.

14 februari 1995.

## PROPOSITION DE DECLARATION

Les Chambres déclarent qu'il y a lieu à révision des dispositions constitutionnelles suivantes :

- article 8, alinéa 2;
- article 9;
- article 10, alinéa 2, deuxième phrase;
- article 12, en vue d'y insérer de nouvelles dispositions garantissant les droits du justiciable au cours de l'instruction préparatoire;
- article 13, en vue d'y insérer de nouvelles dispositions garantissant les droits du justiciable lors de la comparution devant le tribunal;
- titre II, en vue d'y insérer un article 14*bis* bannissant tout traitement inhumain ou dégradant;
- titre II, en vue d'y insérer un article 18*bis* abolissant la peine de mort;
- titre II, en vue d'y insérer un article 22*bis* garantissant le droit à l'objection de conscience;
- article 25;
- article 29;
- titre III, en vue d'y insérer un article 41*bis* relatif au référendum;
- article 59;
- article 74, 1°;
- article 107, alinéas 1<sup>er</sup> et 2;
- article 109;
- article 150;
- article 167, § 1<sup>er</sup>, alinéa 2;
- article 173;
- titre V, en vue d'y insérer un article 174*bis* instaurant le vote annuel d'un programme plurianuel relatif aux finances publiques fédérales;
- article 195.

14 février 1995.

M. CHERON  
J. GEYSSELS